

УДК 330.34

Богашко О.Л.*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін Уманської філії ПВНЗ «Європейський університет»***МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

У статті проаналізовано особливості формування інноваційної політики розвитку регіонів з огляду на теорії регіональної економіки. Розглянуто функції правових, фінансових, організаційно-технічних і соціальних інститутів, які забезпечують стимулювання і підтримку виробництва, комерціалізацію нововведень у межах національної господарської системи та виступають фундаментом регіональної інноваційної системи. Висвітлено особливості регіону як соціально-економічної системи формування інноваційної політики його розвитку.

Ключові слова: концепція інноваційного розвитку регіону, державна інноваційна політика, органи управління, модель регіональної інноваційної системи.

Богашко А.Л. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

В статье проанализированы особенности формирования инновационной политики развития регионов в свете теорий региональной экономики. Рассмотрены функции правовых, финансовых, организационно-технических и социальных институтов, обеспечивающих стимулирование и поддержку производства, коммерциализации нововведений в рамках национальной хозяйственной системы и выступают фундаментом региональной инновационной системы. Освещены особенности региона как социально-экономической системы формирования инновационной политики его развития.

Ключевые слова: концепция инновационного развития региона, государственная инновационная политика, органы управления, модель региональной инновационной системы.

Bogashko A.L. METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION INNOVATIVE DEVELOPMENT AT THE REGIONAL LEVEL

The paper analyzes the features of the formation of regional innovation policy in the light of theories of regional economy. Functions of legal, financial, organizational and social institutions that provide incentives and support for production, commercialization of innovations within the national economic system and act as the foundation of a regional innovation system. The peculiarities of the region as a socio-economic system formation of innovative policy development.

Keywords: concept innovation development of the region, state innovation policy, government, regional innovation system model.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економічної науки в Україні характеризується посиленням уваги до регіональних особливостей зростання економіки. Формування інноваційної економіки регіонів виступає засобом пошуку нових, ефективних форм господарювання за рахунок більш досконалої просторової організації суспільства.

Державна інноваційна політика повинна сприяти розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу регіонів. Саме з цих позицій повинні формуватися адекватні методи участі держави в регулюванні та управлінні, а також економіко-правові норми, правила. Завдання держави полягає у формуванні і впровадженні інноваційної стратегії або довгострокового плану розвитку держави, в основі яких – реалізація інноваційних цілей та пріоритетів розвитку регіонів України. Лише завдяки впровадженню ефективної інноваційної політики як на державному, так і на регіональному рівнях можливий швидкий перехід до інноваційного типу розвитку та забезпечення зростання ролі регіонів у стабілізації вітчизняної економіки. Загальнодержавна і місцева влада здійснюють свої повноваження щодо однієї і тієї ж території, того самого населення, мають відповідні функції, але пошук можливостей результативного економічного регулювання та адміністративно-правового управління залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До найбільш значущих теорій і концепцій інноваційного розвитку конкурентоспроможності регіонів належать [6, с. 61]:

– теорія полюсів росту (Ф. Перру, У. Алонсо), скеровує регіони на активний саморозвиток за допо-

могою стимулювання і ущільнення міжгалузевих зв'язків на основі інфраструктурних проектів;

– світосистемна економічна просторово-часова теорія розвитку глобального капіталізму (І. Валлестайн, Ф. Бродель), згідно з якою політичні, економічні імперії живуть за рахунок експлуатації периферійних регіонів-колоній;

– світосистемна геополітична теорія зміни просторової влади держав (Р. Коллінз, Дж. Модальські, Т. Скочпол, Дж. Абу-Луход);

– концепція регіону-квазікорпорації (П. Айкан, С. Бусье, Ф. Кук, С. Кветовський та ін.);

– еволюційна економічна теорія (Р. Нельсон, С. Унтер, В.Л. Макаров, В.І. Маєвський та ін.), яка показує жорсткість конфліктів глобальної ринкової конкуренції за ресурси і ринки збуту;

– концепція глобальних міст-регіонів (Дж. Фрідман, Г. Вольф, С. Сассен, А.Дж. Скотт та ін.), що обґрунтовує лідируючу роль 300 світових мегаполісів-регіонів (з чисельністю населення від 1 млн осіб) в глобалізації світової економіки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток регіонів на сучасному етапі є одним з пріоритетних напрямів державної інноваційної політики, мета якої полягає у створенні відповідних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України. Відтак дослідження теоретичних і практичних питань щодо оптимізації управління інноваційним розвитком на регіональному рівні є вкрай необхідними та потребують системного їх розгляду.

Постановка завдання. Головною метою роботи є виявлення сутності, суб'єктів та цілей регіонального

інноваційного розвитку. Для вирішення поставленої мети використовується ряд загальнонаукових методів дослідження: при аналізі літератури використано діалектичний метод; при розгляді досягнень сучасної світової економічної науки, що стосується регіонального інноваційного розвитку, використано системний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з чинним законодавством, за інноваційний процес на національному рівні відповідає Кабінет Міністрів України. Основним центральним органом виконавчої влади, що відповідає за стан інноваційного розвитку можна вважати Міністерство освіти і науки України, яке разом із Кабміном займається організаційними питаннями інноваційного процесу.

Національна академія наук України – вища державна наукова організація країни, має державний статус та користується правами самоврядування. Основним елементом структури Національної академії наук є науково-дослідницькі інститути та прирівняні до них наукові структури. Крім цього, академія має експериментально-виробничу та конструкторську базу, до складу якої входять дослідницько-експериментальні установи, конструкторсько-технологічні організації, інженерні та обчислювальні центри. Інститути НАН України є засновниками перших технопарків в Україні.

Міністерство промислової політики України відповідає за ланцюг «технології-виробництво». Одним з найважливіших елементів інноваційної системи є фінансово-кредитна система, а це сектор регулювання Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. За роботу зі статистичними даними відповідає Державний комітет статистики України.

Окреме місце в процесі впровадження інновацій займають сучасні засоби комунікацій – від звичайного телефонного зв'язку до сучасних глобалізованих систем обміну інформації (наприклад, Інтернет). За це несе відповідальність Міністерство транспорту та зв'язку України. Якість наповнення відповідного правового поля щодо інновацій від виконавчої влади регулює Міністерство юстиції України, від законодавчої гілки влади – Верховна Рада України. В кожному міністерстві є підрозділи, що прямо або опосередковано відповідають за галузеві інновації у повному циклі – від виробництва наукових знань до замовлення готової продукції. Наприклад оборонна галузь, відповідний державний орган регулювання – Міністерство оборони України [4, с. 92].

Таким чином, сукупність правових, фінансових, організаційно-технічних і соціальних інститутів забезпечують стимулювання й підтримку виробництва, комерціалізацію різноманітних нововведень у межах національної господарської системи та виступають фундаментом національної інноваційної системи.

Основними елементами інноваційного середовища регіону є державні та місцеві органи влади і управління, організації основної інноваційної діяльності (прикладна наука, великий, середній і малий бізнес), організації з надання послуг (освіта, наука, інфраструктура), населення.

Регіон є відкритою системою, що інтегрована в більш загальну систему – національну. Соціально-економічна система регіону (СЕСР) і національна інноваційна система (НІС) можуть бути представлені у вигляді пересічних множин (рис. 1) [5, с. 53]. Загальна їх частина формує регіональну інноваційну

систему (РІС). Обов'язковою умовою ефективності інноваційних систем є взаємодія макро-, мезо- і мікрорівнів інноваційної системи країни.

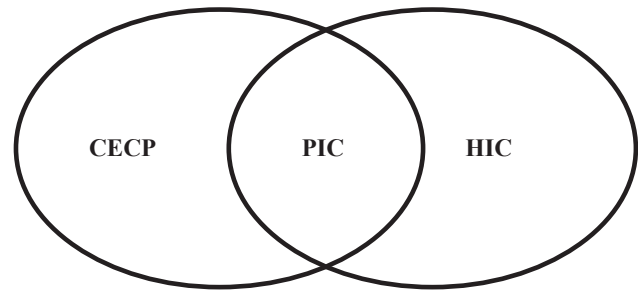

Рис. 1. Модель регіональної інноваційної системи

Джерело: [5]

Соціально-економічна система регіону є для регіональної інноваційної системи джерелом матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних та інших ресурсів. На виході регіональної інноваційної системи – інноваційна продукція і послуги, інноваційні технології, об'єкти інтелектуальної власності, підготовлені в регіоні фахівці, освітні технології, наукові знання, організаційний та управлінський досвід, законодавчі ініціативи та інше, які надходять до національної інноваційної системи і збагачують її. Залежно від рівня соціально-економічного розвитку регіонів в ході регулювання інноваційної діяльності використовуються різні форми та інструменти регіональної інноваційної політики. Вона визначається конкретними економічними умовами з урахуванням особливостей, традицій, наявних ресурсів і потреб.

Регіональна інноваційна система може бути структурована у вигляді трьох груп елементів згідно з їх функціями в інноваційному процесі [5, с. 52]:

- підсистеми виробництва нового знання та ідей, що представлена в основному науково-дослідними інститутами та вищими навчальними закладами;
- підсистеми комерціалізації і практичного використання нового знання, яка представлена державними і приватними науково-дослідними структурами, зокрема й малими інноваційними фірмами і науково-дослідними та експериментальними підрозділами крупного бізнесу;
- підсистеми підтримки та розповсюдження знань, що здійснюють оцінку і поширення знань, формування необхідних зв'язків.

Відповідно до вимог системного підходу механізм управління регіональною системою має такі властивості:

- цілісність, яка припускає, що зміни заплановані в одній частині системи, обов'язково виявлять свій вплив на інші;
- подільність, можливість декомпозиції системи;
- ідентифікованість, вхідні в систему підсистеми мають характеристики, відмінні від інших систем;
- відкритість системи – припускає вплив зовнішнього середовища й відповідну реакцію внутрішнього середовища на них;
- динамізм – безперервний розвиток системи.

Умовою функціонування механізму управління економічним розвитком регіону є наявність сформованої мети механізму, критеріїв його роботи; інструментів, за допомогою яких забезпечується робота механізму, й потенціал, що дозволяє реалізувати встановлені цілі.

Регіональна структура господарства містить елементи, кожний з яких виконує певні функції в

складній господарській системі країни. В науці та практиці України виділяють такі типи регіонів:

– згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» регіоном вважається визначене законодавством територіальне утворення субнаціонального рівня з системою органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування [2];

– згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», адміністративно-територіальними одиницями в Україні є область, район, місто, район у місті, селище, село. Первинними суб'єктами місцевого самоврядування, основними носіями його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста. Таким чином, вони також є регіональними утвореннями субнаціонального рівня з системою органів місцевого самоврядування [1];

– згідно із Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», розробка прогнозних і програмних документів економічного й соціального розвитку здійснюється для областей, районів і міст. До регіональних утворень додається ще й територія адміністративного району.

Крім представлених регіонів, виділених згідно з чинним законодавством, в ієрархію входять економічні райони, кластери, вільні економічні зони, зони пріоритетного розвитку, євро регіони, економічні простори.

Незважаючи на досить широке поширення категорії «регіон» в науковому обігу, як в межах нашої країни, так і за кордоном, дискусійними залишаються питання щодо розмірів регіону, критеріїв його відмежування, тих функцій, які він виконує. Під регіоном дуже часто розуміють певну частину господарського комплексу. Нерідко під поняттям «регіон» розглядають певну адміністративно-політичну одиницю національного рівня (від лат. regio – країна, область, край). Іноді регіоном вважають неадміністративну територіальну одиницю планування субнаціонального рівня – частину території країни з однорідними природними умовами та специфічною спрямованістю розвитку господарства (природно-господарські регіони: Київське Придніпров'я, Донбас, Причорномор'я, Промислове Придніпров'я, Закарпаття тощо).

У зв'язку з цим, корисним буде досвід Зібрання регіонів Європи (VRE), на якому регіони визначено «як існуючі безпосередньо під центрально-державним рівнем територіальні структури з політичним представництвом» [7, с. 2]. У проекті Європейської Хартії регіонального самоврядування регіон визначено як територіальне утворення, сформоване в законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного та наділене політичним самоврядуванням [3].

Висновки. Виходячи з вищевведених концептуальних позицій щодо розуміння суті регіону, а

також приймаючи до уваги те, що регіон виступає соціально-економічною формою організації суспільства, об'єктом регіонального управління, ми пропонуємо розглядати регіон як адміністративно-окреслену, територіально цілісну частину країни, яка має характерний комплекс природних, трудових, матеріальних, інформаційних та інших ресурсів, що визначають її спеціалізацію і економічні зв'язки та напрям господарської діяльності в системі державного господарства, забезпечують відтворювальний процес розвитку, сприяють економічній самостійності у вирішенні внутрішніх питань життєдіяльності.

Як таксономічна одиниця виробничо-територіального устрою країни й форма організації виробничо-суспільного життя регіон відрізняється гео економічними, геополітичними, виробничо-господарськими, культурно-етнічними та іншими характеристиками. У той же час регіон повинен розглядатися як підсистема соціально-економічного комплексу країни й одночасно як відносно самостійна його частина із завершеним циклом відтворення, що має свою специфіку. Разом з тим, із відтворювальної точки зору, регіон не є замкнутою системою. Він тісно пов'язаний з іншими регіонами й функціонує в умовах міжрегіональної інтеграції та міжрегіонального обміну.

Інтенсивність та ефективність інноваційної діяльності безпосередньо впливає на динаміку економічного розвитку регіону. А тому активізація інноваційної діяльності регіону виступає одним із реальних шляхів прискорення його економічного розвитку. Дослідження еволюційного шляху теорії інновацій показали, що методологічні основи інноваційного розвитку нерозривно пов'язані з науково-технічним прогресом і теорією економічного зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
2. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548.
3. Європейська Хартія Місцевого Самоврядування від 15.10.1985 р. // Віче. – 1993. – № 6.
4. Кульга О.О. Аналіз інноваційної системи України / О.О. Кульга // Вісник Донецького національного університету. Серія В: «Економіка і право». Вип. 1. – 2010. – С. 92–95.
5. Моліна О.В. Базові поняття інноваційної динаміки регіону / О.В. Моліна // Вісник ДДФА. Серія «Економічні науки». – 2009. – № 2. – С. 49–55.
6. Швеє Ю.Ю. Инновационное развитие как фактор повышения конкурентоспособности региона / Ю. Ю. Швеє // Бизнесинформ. – 2011. – № 3. – С. 61–63.
7. Versammlung der Regionen Europas (Hrsg.): Satzung der Versammlung der Regionen von 1985 (unveröffentlicht), S. 2.